

3. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20.10.2014 р. № 1706-VII: станом на 30 груд. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text>. (дата звернення: 25.02.2025).

4. Стратегія інтеграції внутрішніх переміщених осіб та впровадження довгострокових рішень щодо внутрішнього переміщення не період до 2020 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 лист. 2017 р. № 909-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/909-2017-p#Text> (дата звернення: 20.12.2024).

5. Наливайко І. Роль держави у забезпеченні соціальних стандартів та гарантій: теоретико-правові аспекти та світовий досвід. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2023. № 2. С. 151–155.

Олена Купенко

*доктор педагогічних наук, професор, доцент
Сумський державний університет
м. Суми*

ЖИТЛО ДЛЯ ЛЮДИНИ В СКЛАДНИХ ЖИТТЄВИХ ОБСТАВИНАХ: ВНЕСОК РІЗНИХ СУБ'ЄКТІВ

Розглянуто різні сценарії посткризового поселення, а також варіанти гуманітарної допомоги за цими сценаріями. Окреслено види діяльності Глобального кластеру з питань житла. На фоні інфраструктурних рішень підкреслено рішення щодо розвитку спільнот людей за місцем проживання.

Ключові слова: *житло, поселення, непереміщене населення, переміщене населення, відповідальність орендарів, співпраця, демократія.*

У другий половині XIX століття Октавія Хілл працювала в бідних районах Лондона. Вона опікувалася нужденними та безробітними, які жили в холодних і сирих оселях. Житло було її головною турботою. Хілл вважала, що світлий і доглянутий дім, яким би маленьким він не був, і сусіди, які піклуються один про одного – є однією з головних потреб людини. Житло було основним фокусом її роботи, а також навколишній громадський простір – облаштування садів, створення ігрових майданчиків для дітей, організація вихідних та вечорів для жінок і людей похилого віку. Все це

передбачало відповідальність самих орендарів [3].

Джейн Адамс приблизно в той самий час заснувала будинок-поселення Hull House в Чикаго в районі з великою кількістю європейських іммігрантів. Документи повідомляють, що тут знайшли прихисток представники різних етнічних груп. Турботами Джейн Адамс будинок швидко перетворився на справжній центр соціальної роботи та просвітництва для дітей і дорослих. Основою її роботи були етичні принципи навчати прикладом, практикувати співпрацю та демократію [2].

У наслідок повномасштабного російського вторгнення в Україну численна група внутрішньо переміщених осіб і біженців в першій чверті ХХІ століття змушує нас повернутися до осмислення того, чим є житло для людини і як облаштувати житло для людини в надзвичайній ситуації.

У розділі «Житло і поселення» Мінімальних стандартах гуманітарної допомоги «Сфера» зазначається, що своєчасне забезпечення житлом і поселення можуть врятувати життя на початкових етапах кризи. У надзвичайній ситуації житло має забезпечити людині: захист від впливу погодних умов; підтримання здоров'я (житло захищає людей від захворювань); підтримку сімейного та громадського життя (житло надає сім'ям безпечне місце для проживання та взаємодії з іншими людьми); гідність (усім членам сімей забезпечується недоторканість їхнього приватного життя в межах дому); безпеку (люди можуть почуватися захищеними від зовнішнього світу); засоби до існування (поблизу житла є можливість працевлаштуватися) [10].

Мінімальні стандарти гуманітарної допомоги «Сфера» розглядають поняття «житло» як житловий простір домогосподарства, включно з предметами, необхідними для забезпечення повсякденної діяльності. Важливим також є поняття «поселення» як ширша територія, на яких проживають люди та громади.

Розглядаються такі сценарії посткризового поселення:

- для непереміщеного населення: житло чи земля, які займає власник; оренда житла або землі; неофіційно зайняте житло чи земля;
- для переміщеного населення: розосередження населення: організація оренди; домовленість про поселення у третіх осіб; спонтанна домовленість; колективне поселення: колективне розміщення; планове поселення; незаплановане поселення;
- для населення, що зазнає непрямого впливу: приймаюче населення [10].

За оцінками, у 2025 році в Україні допомоги із житлом і

непродовольчими товарами потребуватимуть 5,2 мільйона непереміщених постраждалих від війни людей та 1,7 мільйона внутрішньо переміщених людей [9].

Глобальний кластер з питань житла (Global Shelter Cluster) покликаний забезпечити координацію місцевих, національних, міжнародних організацій для того, щоб люди, які потребують допомоги, могли отримати її швидше і відповідно до наявних потреб, для їхньої безпеки й гідного житла [5].

Для переміщеного населення пропонуються інтервенції на основі готівки як допомоги для оренди житла, відповідні настанови підготовлені Глобальним кластером з питань житла [1].

Інший варіант відповіді для переміщеного населення – табори або тимчасові колективні центри. Цей варіант є крайнім засобом, вимушеною, тимчасовою відповіддю щодо переміщення. Метою є довготривалі рішення. Для біженців відповідними варіантами є: 1) репатріація до країни походження, 2) інтеграція до країни, що надає притулок, 3) переселення до третьої країни. Для ВПО довготривалими рішеннями є: 1) повернення (самодостатня реінтеграція в місці походження), 2) місцева інтеграція (самодостатня інтеграція в районах притулку), 3) самодостатня інтеграція в іншій частині країни [8].

В якості прикладів для непереміщеного населення зазначимо рекомендації та дії щодо утеплення на 2024-2025 [7], а також рекомендації та дії щодо гуманітарних ремонтів приміщень загального користування в багатоквартирних будинках [4].

Для непереміщеного населення також важливими представляються рішення довгострокового характеру. Міжнародною спільнотою проаналізовано потреби у відновленні та реконструкції, включаючи принцип Build Back Better. Потреби в житловому секторі оцінюються в 83,7 мільярдів доларів США (2025–2035). З довгострокової суми 75,5 мільярдів доларів США призначені для ремонту та реконструкції житлових активів [6].

Отже, можемо говорити про наявні організаційні рішення, напрацьовані методичні рекомендації та виділені фінансові ресурси в сфері житла для постраждалого населення в Україні. Додамо, що на рівні областей та територіальних громад розробляються плани комплексного відновлення, впроваджуються державні програми відновлення житла. Одна всі ці процеси більшою мірою стосуються питань інфраструктури та її використання. На цьому фоні повернемося до досвіду Октавії Хілл та Джейн

Адамс, а також інших видатних особистостей з історії соціальної роботи. Зафіксуємо, що принцип заохочення особистісної відповідальності (О. Хілл) та етичний принцип навчати прикладом, практикувати співпрацю та демократію (Дж. Адамс), мають потенціал для соціальної роботи зі ВПО та непереміщеним населенням в сучасних українських реаліях.

Список використаних джерел

1. Cash Based Interventions: Rental Assistance Recommendations and Guidelines for Ukraine. 2024. URL: <https://surl.li/falbot> (дата звернення: 19.04.2025)
2. Misheva V. Jane Addams's idea of Democracy and Sociology. ASA mini-conference, 20-21 August 2015. URL: <https://surl.li/dmcjlj> (дата звернення: 19.04.2025)
3. Octavia Hill history. URL: <https://surl.li/xqiwgx> (дата звернення: 19.04.2025)
4. SOP Humanitarian Repairs of Common Spaces in Multi-Apartment Buildings. 2025. <https://surl.li/ctqijw> (дата звернення: 19.04.2025)
5. The Global Shelter Cluster. URL: sheltercluster.org/resource/about-us (дата звернення: 19.04.2025)
6. UKRAINE. Fourth Rapid Damage and Needs Assessment. February 2022 – December 2024. 2025. URL: <https://surl.li/ucgqwn> (дата звернення: 19.04.2025)
7. Winterization Recommendations 2024-2025. 2024. URL: <https://surl.li/jhkhtg> (дата звернення: 19.04.2025)
8. Мінімальні стандарти управління таборами 2.0. 2021. URL: <https://surl.li/hdqpfm> (дата звернення: 19.04.2025)
9. План гуманітарних потреб і реагування. Україна. Цикл гуманітарних програм 2025. URL: <https://surli.cc/roafey> (дата звернення: 19.04.2025)
10. Посібник Сфери. Гуманітарна Хартія і Мінімальні стандарти гуманітарної допомоги. 2018. URL: <https://surl.li/lkoysz> (дата звернення: 19.04.2025)

Софія-Анастасія Курас

*здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність ІІО Соціальна робота та консультування,
факультет педагогіки і психології,*

*Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка*

Науковий керівник: Наталія Олексюк